

Monimuotoiset perheet -verkosto

Lausunto perhevapaaudistusta koskevassa kuulemisessa
STM 22.10.2019

Yleistä

Perheiden monimuotoisen todellisuuden on oltava lähtökohta kaikissa perhepoliittisissa uudistuksissa, näin myös perhevapaaudistuksessa.

Perheiden moninaistumisen myötä perheiden tilanteet ovat erilaisia. Uudistuksen onnistumisen kannalta on tärkeää osallistaa eri perheryhmien edustajia uudistuksen valmisteluprosessiin laajasti ennen kuin mallista ja siihen liittyvistä yksityiskohdista on liian sitovasti päätetty.

Perhevapaiden on oltava sovellettavissa joustavasti erilaisiin perhetilanteisiin ja järjestelmän on oltava selkeä, ymmärrettävä ja ennustettava.

Lapsella on perhemuodosta riippumatta oltava oikeus samaan määrään ansiosidonnaisesti kompensoitua aikaa kotona vanhempansa tai muun läheisen hoidettavana.

Perheessä, jossa lapsella on vain yksi vanhempi, on toiselle vanhemmalle kiintiöidyn vapaan oltava ainoan vanhemman käytettävissä.

Tuoreen Stanfordin yliopiston tutkimuksen mukaan se, että vanhemmat voivat käyttää vanhempainrahapäiviä joustavasti yhtä aikaa lapsen/lasten ollessa pieniä, parantaa äidin terveyttä olennaisesti. Tutkimuksen mukaan mm. ahdistuslääkkeiden tarve väheni 26 %, antibioottien tarve 11 % ja hoitoon hakeutuminen komplikaatioiden vuoksi 14 %.¹

Monimuotoiset perheet -verkosto suosittelee yhtä aikaa pidettävien vanhempainrahapäivien mahdollisuuden lisäämistä kaikissa perhetilanteissa. Erityisen tärkeää tämä kuitenkin on tilanteessa, jossa perheeseen syntyy tai adoptoidaan yhtä aikaa useampi kuin yksi lapsi tai jos sisarusten ikäero on huomattavan pieni.

¹ Lähde: Petra Persson & Maya Rossin-Slater: "When Dad Can Stay Home: Fathers' Workplace Flexibility and Maternal Health". IZA, Institute of Labor Economics. May 2019. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3401154

Yksityiskohtaiset huomiot perhetyypeittäin:

Adoptioperheet

- Päivärahasprosentit tulee yhtenäistää (synnyttäjä-äidin äitiysraha nyt 90 %, adoptioäidin vanhempainraha 70 %).
- Yli 3-vuotiasta lasta hoitavalle adoptiovanhemmalle tulee kertyä eläkettä perhevapaiden ajalta (työntekijän eläkelaki 19.5.2006/395, 2§ 5).
- Isyysraha tulee ulottaa myös adoptioäidin avopuolisolle.
- Adoptioperheillä tulee olla oikeus hoitovapaaseen ja kotihoidontukeen kolme vuotta lapsen perheeseen saapumisesta.
- Osittainen hoitovapaa tulee mahdollistaa adoptioilanteissa lapsen kahden ensimmäisen Suomessa suoritettuna kouluvuoden ajan myös silloin, kun lapsi on adoptoitu vanhempana ja oikeus hoitovapaaseen ei muuten täytyisi.
- Yhdenmukainen käsitteistö vähentäisi syrjintää laajasti yhteiskunnassa (esim. tes-pohjainen palkallinen jakso, kokemuslisien kertyminen).

Lapsen kuolema

- Vanhempainrahakaudella kuolleen lapsen vanhemmalla tulee olla oikeus saada käyttää vanhempainrahakausi loppuun asti (vrt. kohtukuolemaperheen äiti saa 105 vrk äitiyspäivärahaa, isä 18 vrk isyyspäivärahaa).
- Erityisvanhempainrahaa tulee maksaa yli vuoden ikäisen lapsen kuoleman jälkeen 18 vrk.
- Lapsen kuoleman kohdalla biologinen äiti ja adoptioäiti sekä biologinen isä tai adoptioisä ovat eri asemassa (max 105 pv äitiysrahaa, max 12 vanhempainrahaa ja max 18 pv isyysrahaa. STM 076:00/2018).

Monikkoperheet

- Kaksos-, kolmos- ja nelosperheiden vanhempainrahakauden monikkopidennyksen on noustava samassa suhteessa kuin päivärahapäivien kokonaismäärän. Tällä hetkellä monikkopidennys on kaksosten kohdalla 20 % ja kolmosten osalta 40 % vanhempainrahan kokonaismäärästä. Jos vanhempainrahakausien yhteenlaskettua pituutta kasvatetaan, tulee myös monikkopidennyksen kasvaa vastaavassa suhteessa.
- Monikkovanhempien osalta tulee mahdollistaa vanhempien kokonaan yhtäaikaista monikkolasten hoitaminen.
- Lapsikohtainen isyysraha (nyt 18 päivää kustakin yhtä aikaa syntyneestä lapsesta toisesta monikkolapsesta alkaen) tulee ulottaa koskemaan koko isäkiintiötä. Koko isäkiintiö tulee monikkoperheissä olla mahdollista pitää yhtä aikaa äidin pitämän äitiys- ja vanhempainrahakauden kanssa.
- Monikkoäidin käytettävissä olevien perhevapaiden pituus ei saa lyhentyä.
- Nykyinen lasten kotihoidon tuen sisaruskorotus huomioi heikosti monikkosisaruksia. Jos kotihoidon tuen tai sitä vastaavan etuuden kokonaispituus lyhenee radikaalisti ja sisaruskorotukset poistetaan, se on

monilapsisille perheille radikaali heikennys nykytilanteeseen. Sisarusten huomiointi sisaruskorotuksen muodossa tai muutoin tulee turvata.

Yhden vanhemman perheet

- Perhevapaiden jakamisen lähi- ja etävanhemman välillä tulee tapahtua vanhempien yhteisellä sopimuksella.
- On tärkeä tukea isän perhevapaiden pitämistä myös silloin, kun tämä ei asu lapsen äidin kanssa samassa taloudessa.
- Tulee selvittää, miten vanhempien keskenään sopima ja sosiaalitoimen vahvistama tapaamissopimus tai mahdollinen tuomioistuimen päätös tapaamisista liittyy perhevapaiden kokonaisuuteen.
 - Kumpi on ensisijainen, isän oikeus vanhempainvapaaseen vai vanhempien tapaamissopimus/tuomioistuimen päätös, mikäli nämä ovat ristiriidassa.
- On varmistettava perhevapaiden lapsen edun mukainen toteutuminen tilanteissa, joissa vanhemmat eivät kykene keskenään sopimaan perhevapaiden käytöstä tai joissa on lähisuhdeväkivallan uhka tai lapseen kohdistuvan väkivallan uhka.

Uusperheet ja sateenkaariperheet

- Perhevapaat tulee mahdollistaa myös etävanhemmille ja useammalle kuin kahdelle vanhemmalle.
 - Oltava tarkkana määräytymisperusteista, jotta varmistetaan, että malli on mahdollisimman inklusiivinen. Tällä hetkellä epäselvää, voiko lapsen synnyttänyt äiti, joka ei ole kirjoilla lapsen kanssa samassa osoitteessa, olla vanhempainvapaalla. Etävanhemman puoliso ei tällä hetkellä voi käyttää vanhempainvapaita.
 - Tarvetta perhevapaiden kokonaispituuden kasvattamiselle useamman vanhemman perheissä ei ole.
- Nykyistä isyysrahan 18 päivän yhtä aikaa pidettävää jaksoa vastaava jakso on ulotettava kaikille syntyvän tai adoptoitavan lapsen perheessä läsnä oleville tosiasiallisille vanhemmille.
- Perhevapaat tulee olla joustavasti jaettavissa lapsen vanhempien ja muiden lapsen hoivasta vastaavien kesken perheen tarpeiden mukaisesti.
- Etuuksien nimet ja lainsäädännön kieli korjataan huomioimaan perheiden moninaisuus (sukupuolineutraali käsitteistö). Varmistetaan, että vanhemmuuslain, translain ja sairausvakuutuslain sisällöt ja käsitteet ovat yhtenevät sekaannusten ja oikeudellisten ristiriitojen välttämiseksi.

Perhehoitajat

- Perhehoitajalla tulee olla oikeus kahden vuoden palkattomaan hoitovapaaseen riippumatta perheeseen sijoitettavan lapsen iästä. Hoitovapaalla varmistetaan sekä sijoitetun lapsen että sijaisperheen turvallista sopeutumista uuteen elämäntilanteeseen.